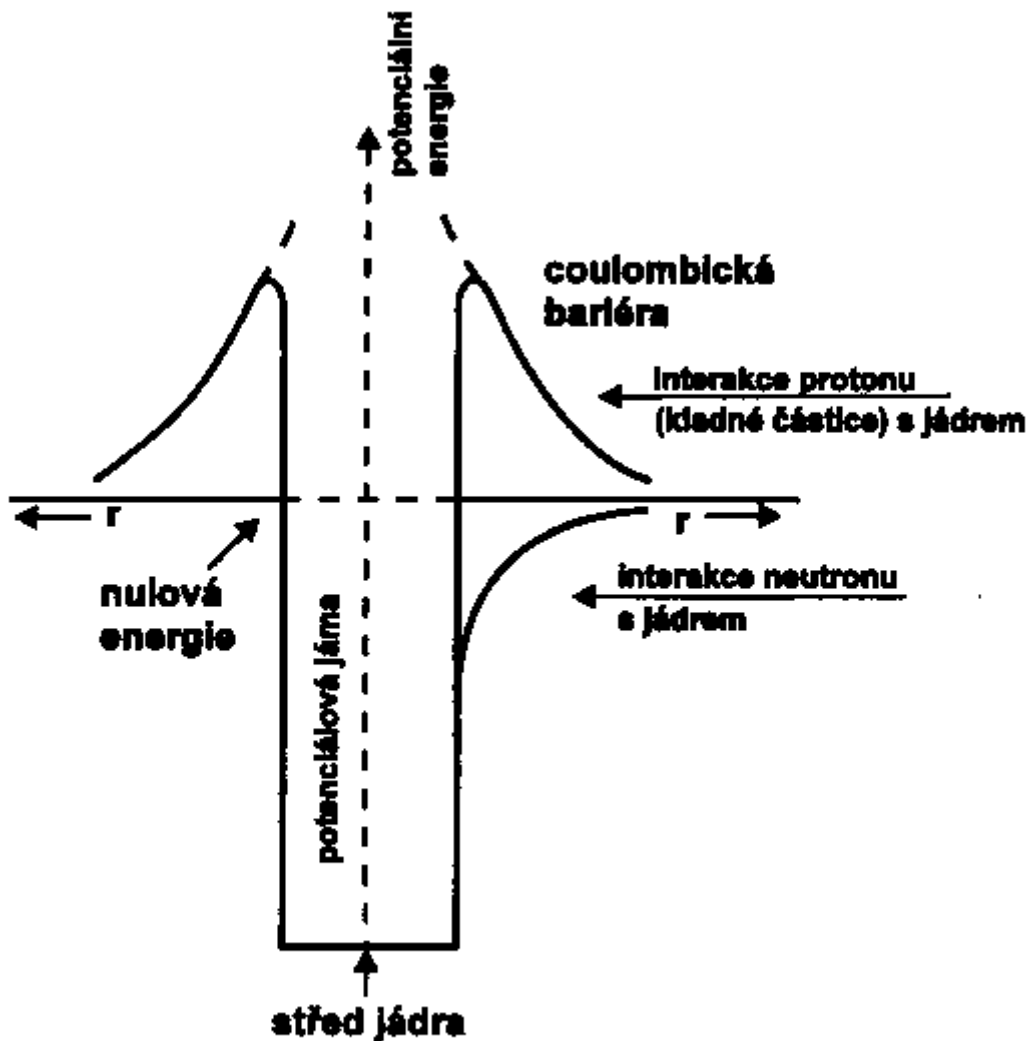

2. Atomové jádro

- p + n; centrum + náboje a hmoty ($m(p)$ či $m(n) \cong 2000 m(e)$); průměr jádra $\approx 10^{-15}$ m (atomu $\approx 10^{-10}$ m)

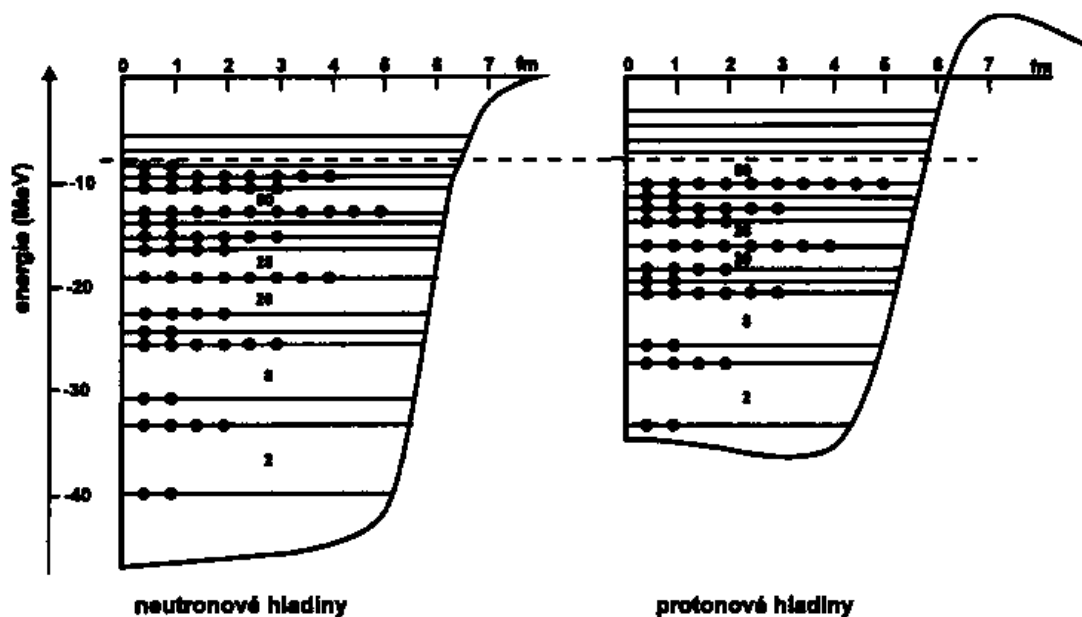
Jaderná potenciálová jáma a bariéra:

Obrázek 2: Potenciální energie při interakci jádra s nukleony.

Hladinový model jádra:

- p i n mají spin $1/2$ a ve společném (ale zvlášť p a n) silovém poli platí Pauliho princip – každá částice musí být v jiném kvantovém stavu (jako u e v obalu)
- vzniká tak soubor hladin (zvlášť pro p a n)

Obrázek 4: Uspořádání nukleonů v jádru $^{116}_{50}\text{Sn}$.

- u p coulombická síla způsobuje zvýšení energie energetických hladin v potenciálové jámě
- zaplňování slupek (en. hladin) probíhá obdobně jako u elektronového obalu (2, 8, 8, 18, 18, 32...), zde u p 2, 6, 12 ... obdoba u n, celkem pak 2, 8, 20, 28, 50, 82, 126 protonů a 2, 8, 20, 28, 50, 82, 126 neutronů, jsou to tzv magická čísla
- po zaplnění těchto slupek je jádro stabilizováno, obdoba vzácných plynů (při zaplňování slupek v el. obalu)
- dvojitě magická : Z a N jsou magická čísla; Příklad: ^4He (2p, 2n), ^{16}O (8p, 8n), ^{208}Pb (82p, 126n)
- ostrůvky stability: předpokládá se vznik relativně stabilních nuklidů, ^{298}X (114p, 184n), ^{310}Y (126p, 184n)
- aby bylo jádro stabilní musí mít též správný poměr N a Z, zpočátku $N/Z = 1$ poté roste až na 1,52 u posledního stabilního nuklidu ^{209}Bi (83p, 126n), tzv. řeka stability
- př. ^{100}Sn (50p, 50n) $T_{1/2} \approx 1$ s
- nejstabilnější jádra jsou sudo-sudé, pak sudo-liché či licho-sudé a jen 4 stabilní licho-liché: ^2H (1p, 1n), ^6Li (3p, 3n), ^{10}B (5p, 5n) a ^{14}N (7p, 7n)

Hmotnost a vazebná energie jádra:

$$m(X) < Z m(p) + N m(n) \quad \text{hmotnostní úbytek: } \Delta = m(X) - (Z m(p) + N m(n)) \quad \Delta < 0$$

$$E_v = -\Delta c^2 \quad (E_v > 0) \quad \text{- vazebná energie jádra, z definice plyne že je kladná}$$

$\varepsilon = E_v / A$ - střední vazebná energie, v podstatě je to energie potřebná k uvolnění jednoho nukleonu z jádra

Excitační energie jádra je o 5-6 řádů větší než excitační energie el. obalu.

Příklad: ^{12}C (6 p, 6 n), $m(\text{p}) = 1,6726 \cdot 10^{-27} \text{ kg}$; $m(\text{n}) = 1,6750 \cdot 10^{-27} \text{ kg}$; $m(\text{e}) = 9,1095 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$; $c = 2,997 \cdot 10^8 \text{ m s}^{-1}$; $u = 1,6606 \cdot 10^{-27} \text{ kg}$

teoretická $m(^{12}\text{C}) = 6 m(\text{p}) + 6 m(\text{n}) + 6 m(\text{e}) = 2,0091 \cdot 10^{-26} \text{ kg}$

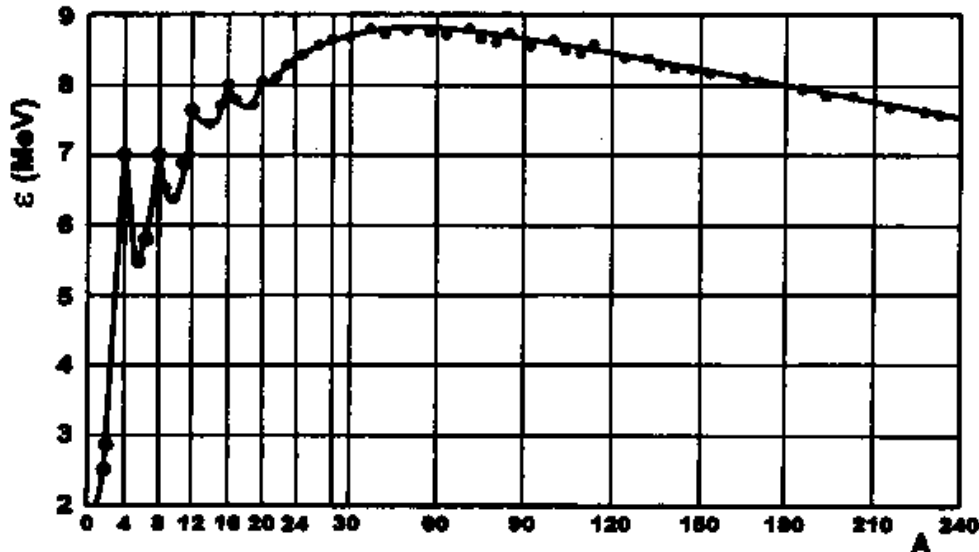
skutečná $m(^{12}\text{C}) = 12 u = 1,9927 \cdot 10^{-26} \text{ kg}$

$\Delta = 1,9927 \cdot 10^{-26} - 2,0091 \cdot 10^{-26} = -1,6407 \cdot 10^{-28} \text{ kg}$

$E_v = 1,6407 \cdot 10^{-28} (2,997 \cdot 10^8)^2 = 1,4736 \cdot 10^{-11} \text{ J} = 1,4736 \cdot 10^{-11} / 1,602 \cdot 10^{-19} = 92 \text{ MeV}$

$\varepsilon = 92 \cdot 10^6 / 12 = 7,7 \text{ MeV}$

Zajímavost: Při vzniku 12g (1 mol) ^{12}C z p a n, by se uvolnilo $1,4736 \cdot 10^{-11} \cdot 6,022 \cdot 10^{23} = 8,9 \text{ TJ}$, rozštěpením 12g uranu se uvolní asi 1 TJ ale rozštěpením 1 molu uranu 20 TJ

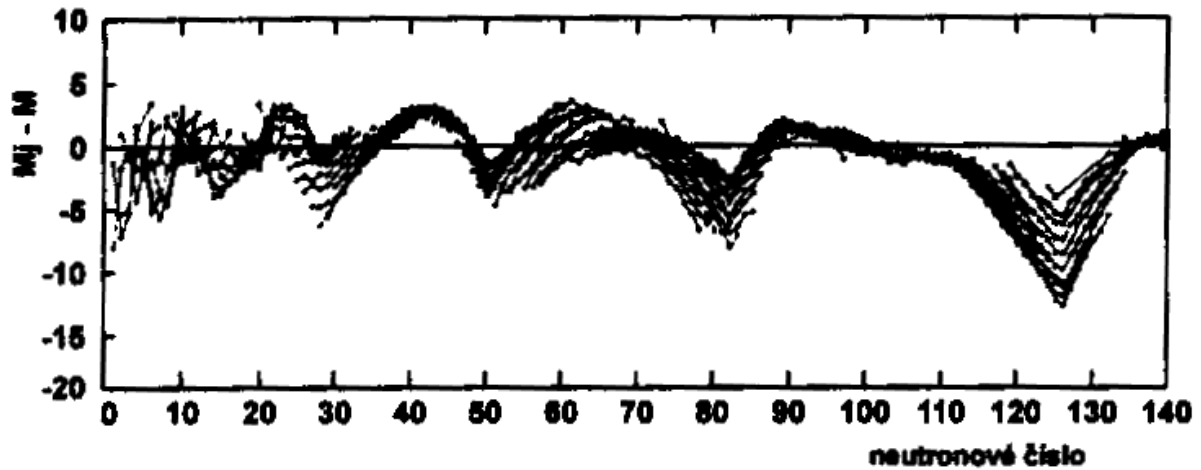
Obrázek 5: Závislost střední vazebné energie nukleonu na nukleonovém čísle jádra.

Kapkový model jádra:

$E_v \cong k A$ - krátký dosah jaderných sil obdoba v kapce vody, působí na sebe jen sousední molekuly

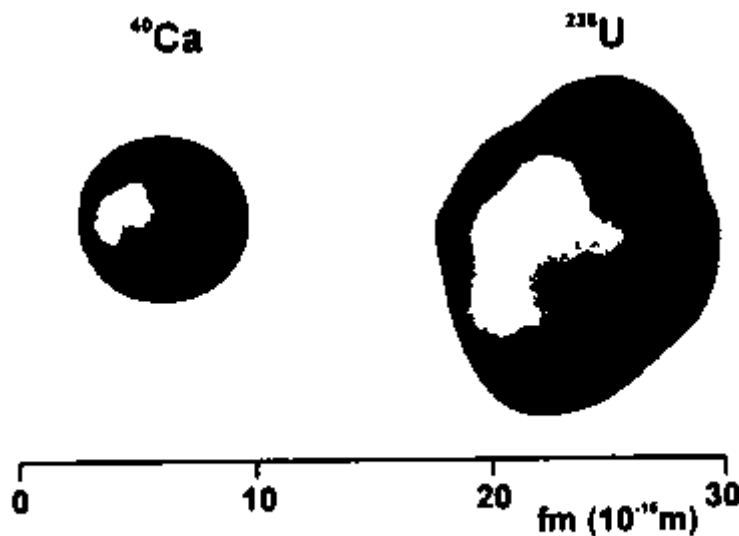
$$E_v = \frac{k_1 A}{1} - \frac{k_2 A^{2/3}}{1} - \frac{k_3 Z^2 A^{-1/3}}{1}$$

↓
objemová e.   ↘ povrchová e.   ↘ coulombické odp. protonů

Obrázek 6: Rozdíl skutečných a vypočtených hmotností jader v závislosti na neutronovém čísle (čarami jsou spojeny izotopy). Stabilizaci jader je zřetelně vidět v oblasti $N = 28, 50, 80$ a 126 . Převzato z [38].

tvár jádra: kulový tvar mají jen dvojitě magická jádra, ostatní jádra se stabilizují změnou tvaru

Obrázek 7: Tvar a velikost jader ^{40}Ca a ^{238}U .

Izotopové efekty: $^1\text{H}_2\text{O}$, $^2\text{H}_2\text{O}$, $^3\text{H}_2\text{O}$ či $^{235}\text{UF}_6$ a $^{238}\text{UF}_6$
 střední rychlost molekul: $v = \sqrt{8kT/m\pi}$
 frekvence vibrace (těžší iz. menší frekv.): $\approx \sqrt{(m_1 + m_2)/(m_1 m_2)}$
 Jiná t_i , t_v , rychlost difúze, rychlost chemické reakce
 Příklad: t_v $^2\text{H}_2\text{O} = 101,42$ °C; $t_i = 3.82$ °C